

Niets nieuws onder de zon...

Circushonden

Het is goed voor honden om te werken. Daarover is vriend en vijand het eens. Jachthonden, sledehonden, waakhonden, politiehonden, reddingshonden en blindengeleidehonden worden langdurig getraind. Hetzelfde geldt voor circushonden, vroeger en nu...

Zoveel schilderijen er zijn gemaakt van jachthonden, zo weinig zijn er te vinden van circushonden. Slechts een paar kunstenaars hebben het circusleven vastgelegd. Eén van hen is de Belg Charles Van den Eycken (1859-1923), die in 1880 een groep van drie circushonden vereeuwigt. Van den Eycken is bekend geworden als schilder van katten en honden in interieurs, waarbij de dieren vaak iets ondeugends uithalen of menselijke trekjes hebben. Hij stelt zijn schilderijen regelmatig tentoon, onder meer in Brussel, Luik, Gent en Antwerpen. Ook maakt hij enkele werken voor de Belgische koningin Marie-Henriëtte. Soms signeert Van den Eycken zijn schilderijen met 'Charles Duchêne'.

Mansbakje

Terug naar de drie honden, die alle drie zijn uitgedost met verschillende hoofdtooien, terwijl twee van hen een witte kraag om hebben gekregen. De hond rechts heeft bovendien een mooi bewerkt pakje aan. Het drietal is gereed voor een optreden en de scène is waarschijnlijk vastgelegd vóórdat ze hun kunsten gaan vertonen. Ze zijn er klaar voor. Immers, na hun optreden worden de hoofddek-sels afgedaan en opgeborgen. Het middelste hondje lijkt zich veilig te

voelen achter de grootste; hij of zij heeft een pootje op diens rug gelegd en het staartje piept nog net onder de blonde hond uit. Op de voorgrond liggen een zogenaamd mansbakje – waarmee geld wordt opgehaald – en twee dobbelstenen. Heeft hun baas het opgehaalde geld verdubbeld en is het bakje daarom leeg? Of moeten ze nog optreden en ligt het bakje klaar voor gebruik? Sommige kenners geven aan dat de witte velletjes papier

die onder het stro uit steken drie enveloppen zijn, maar ik hou het op speelkaarten. De locatie lijkt op een stal en het stro op de stenen vloer is veel te weinig om hen tijdens koude nachten warm te houden. Links tegen de muur staat iets dat op een grote tamboerijn lijkt; het kan ook één van de attributen bij hun act zijn. Dit is niet het enige schilderstuk van Van den Eycken met een circusachtige inslag. Zo is er nog een schilderij

• In 1880 schildert Charles van den Eycken deze drie circushonden.

- 'De circus troupe' van Vincent de Vos. Wie mag uit de voerbak eten, de kleine terrier of de griffonachtige hond?

- Deze foto uit ± 1915 laat de honden van een rondreizend circus in British Columbia zien. De honden lijken op Poedels en Spitztypen.

van twee hondjes (ze lijken op een Griffon Bruxellois en Lhasa Apso) die ook witte kragen dragen en ook lijken te gaan optreden. Griffonachtige hondjes zijn overigens favoriet bij Van den Eycken; hij schildert er tientallen. Niet verwonderlijk, want hij heeft er zelf ook één die, zittend op een schilderspalet, is vereeuwigd.

De circus troupe

Ook Van den Eyckens land- en tijdgenoot (Joos) Vincent de Vos (1829-1875) maakt een schilderij met circushonden, getiteld 'De circus troupe'. Het aapje met de rode mantel is een regelmatig terugkerend onderwerp in De Vos' werk. Op de voorgrond lijkt een stille strijd gaande wie uit de bak met voer mag eten. Wordt het de kleine terrier of de grote, blonde griffonachtige hond? De aangeklede (brutale) aap bekijkt het tafereel met enige spot. Zo te zien zit hij op de stoel en aan de tafel van zijn baas. Diens pijp en tabak liggen op tafel, terwijl de aap zich te goed doet aan een glas wijn dat niet voor hem bestemd is. Vincent de Vos is gevarieerder in zijn werk dan Van den Eycken. Zo

schildert hij honden op de hondenmarkt, honden rustend na de jacht, circusaapjes rijdend op honden, maar ook een aangeklede terrier met een pijpje en een glas wijn. Vincent de Vos heeft in zijn studio in Kortrijk een kleine dierentuin: apen, honden, vossen en zelfs een kameel. Zo heeft hij de levende voorbeelden bij de hand. Hij exposeert in België en Frankrijk, maar zijn werk is ook in de Verenigde Staten bekend.

Saltimbanques

Al eeuwenlang kennen we de zogenoemde saltimbanques, rondreizende artiesten die op jaarmarkten, kermissen en in kleine circussen hun kunsten vertonen. Ze worden niet zelden vergezeld door dieren – vaak honden – die hen assisteren. Een voorbeeld van zo'n rondreizende artiest met honden is de hoofdperson in een verhaal dat we allemaal kennen: de vondeling Rémi, die aan de zanger Vitalis wordt gegeven. Vitalis heeft vier gedresseerde dieren: het aapje Joli-Coeur en de honden Capi, Dolce en Zerbino. Met z'n allen geven ze toneel- en muzikuitvoeringen, een soort eenmancircus.

Het slot verklap ik hier niet, want wie weet heeft u het wereldberoemde boek *Alleen op de wereld* (1878) nog niet gelezen...

- *Saltimbanques*, een afbeelding van Gustave Doré (1821-1883). Er is een hond op de voorgrond en een links achter. Deze rondreizende artiesten vertonen hun kunsten op jaarmarkten, kermissen en ook in kleine circussen.

- Een hondentrainer van een circus in Caïro (Egypte). De primitieve setting is hier zeer opvallend.

- De prachtige aquarel van de Nederlandse paarden- en hondenschilder Otto Eerelman (1839-1926), getiteld 'Hondendressuur. Repetitie voor een voorstelling', biedt ons een kijkje achter de coulissen.

Dressuur

De geschiedenis van het echte circus dat – met de wagens, artiesten en dieren – rondtrekt en overal hun tenten opslaat, begint in 1770. De Engelsman Philip Astley, gepensioneerd sergeant-majoor bij de Britse cavalerie, begint 1768 een rijsschool in Londen. Elke dag doet hij – tegen een

kleine vergoeding – een act met zijn paarden in de piste. In 1770 huurt Astley dan nog een komische acteur in ('Mr Merryman') en zijn vrouw begeleidt de act met tromgeroffel. 'Astley's Amphitheatre', het eerste circus, is een feit. Aan het begin van de negentiende eeuw voegen zich acrobaten, koorddansers, clowns en gooehe-

laars bij het circus. Men bekwaamt zich ook in de dressuur van paarden en andere (wilde) dieren.

In 1830 ontstaan de eerste circussen in Amerika, die ook met wilde dieren – zoals leeuwen, tijgers en olifanten – het publiek trachten te lokken.

In de negentiende eeuw worden honden niet zo getraind als nu het geval is. Er is dan soms sprake van dwang en slechte behandeling.

Tegenwoordig zorgt men in een circus in het algemeen goed voor de dieren. Het is immers hun kapitaal en broodwinning; met dieren die niet in conditie zijn of die ziek zijn is het slecht optreden. Daarnaast zijn ook de wetgeving en de controles door de overheden flink aangescherpt.

Bij het trainen van circushonden worden dezelfde technieken gebruikt als bij de hond die, bijvoorbeeld, een gehoorzaamheidskursus volgt of voor behendigheid traint.

Hun optredens in de piste lijken heel veel op de doggy dance acts op Crufts en alle voorstellingen zijn gebaseerd op het principe dat een hond iets doet

- 'Circushond' anno nu. Een Whippet met een bal en op de achtergrond circustenten, geschilderd met acryl op canvas door de Amerikaanse kunstenaar Hilda Spain-Owen.

voor zijn baas, in ruil voor een beloning. Poedels zijn van oudsher de meest populaire en geschikte circus-honden, maar ik kom ook Dalmatische Honden, Bichon- en Griffontypes, terriers en rasloze hondjes tegen.

Geen vermagerde scharminkels

Wie de afbeeldingen bij dit artikel bekijkt, zal moeten toegeven dat de afgebeelde honden geen vermagerde, schuwe scharminkels zijn, maar normale honden, die gewoon voor hun baas werken.

Toch blijft er een zekere aversie tegen circusedieren bestaan en een aantal gemeentes in Europa heeft besloten om de circussen waarin dieren optreden niet meer op hun grondgebied toe te laten, ook al bestaan die dieren uit paarden, honden en geiten.

Achter de coulissen

Kunstenaars van naam maken in de loop van de jaren voorstellingen met circushonden, zoals Pablo Picasso, Marcel Vertes en de Nederlandse paardenschilder Otto Eerelman (1839-1926). Laatstgenoemde maakt diverse werken met het circus als onderwerp, waaronder een aquarel getiteld 'Hondendressuur. Repetitie voor een voorstelling'. Een prachtige afbeelding die een kijkje geeft achter de coulissen. Een moderne afbeelding van een circushond is die van de Amerikaanse kunstenaar Hilda Spain-Owen. Zij schildert met acryl op canvas en heeft een kleurrijke, zeer herkenbare wijze van werken. In haar serie hondenschilderijen is 'Call of the Circus' zo'n kleurrijk doek met een Whippet, die een act met een bal uitvoert.

Barsois en Dalmatische Honden

De meeste moderne circussen moeten het niet meer hebben van leeuwen, tijgers en olifanten. Afgezien van het vrijwel onbetaalbare onderhoud van wilde dieren, zijn er steeds meer mensen die het gesjouw met deze dieren en het opvoeren van acts met hen, niet waarderen. Meer en meer wordt het publiek vermaakt met huisdieren, zoals ezels, pony's, honden, en hogeschool acts van trapezewerkers, acrobaten en clowns. 'Henry Renz Manege' is zo'n modern circus dat optreedt met een Jack Russell Terrier, drie Dalmatische Honden die op een ezel rijden, met grote Poedels en twee Barsois. Lichteffecten, klassieke circusmuziek, humor en kostuums doen dan de rest. Hun programma valt vooral bij kinderen in de smaak, juist door het optreden van de huisdieren.

De circushondjes van Van den Eyken in 1880, de Whippet met zijn bal en Henry Renz met de dolkomische act met ezel en Dalmatische Honden in de 21ste eeuw... Er is duidelijk niets nieuws onder de zon. ◀

- Een groep Duitse Doggen van kolonel Magnus Schult's Duitse Doggen uit de keizerlijke kennels van Fürst Otto von Bismarck. 'Nog nooit vertoond in de geschiedenis van de hondendressuur' vermeldt het aanplakbiljet van circus Forepaugh & Sells Brothers in 1898. De honden zijn 'the noblest and purest bred canines in the whole world'.